

Pirms dažiem gadiem valsts mērogā runāja par problēmām, ka vairākos novados iedzīvotājiem bija neiespējami tikt pie skaidras naudas, lai gan arvien vairāk cilvēku algu, pensiju, pabalstus saņēma banku kontos. "Druva" nolēma palūkoties, kāda situācija ir šobrīd. Neskatīsimies pilsētu Cēsis, kur bankomātu vienmēr bijis pietiekamā skaitā.

JĀNIS GABRĀNS

Pieaug bezskaidras naudas maksājumi

Pirms diviem gadiem Latvijas Pašvaldību savienība un "Swedbank" Latvijā parakstīja sadarbības memorandu, apņēmoties veicināt finanšu pakalpojumu pieejamību iedzīvotājiem novados, kuros nav ne banku filiāļu, ne bankomātu. Banka apņēmās uzstādīt bankomātus novados, kuros nebija nevienas bankas bankomāta. Akcijas ietvaros pie bankomātiem tika arī Amatas un Pārgaujas novadi, no kuriem tie bija pazuduši (Nītaurē bankomāts cieta no zāģiem, Stalbē bija bankas "Citadele" bankomāts, un 2014. gada vasarā banka paziņoja par līguma pirmstermiņa izbeigšanu ar Pārgaujas novada pašvaldību).

Šobrīd bijušā Cēsu rajona septiņos novados darbojas deviņi bankomāti (septiņi - "Swedbank", divi - "SEB"), pa diviem - Priekuļu novadā (Liepā un Priekuļos) un Vecpiebalgas novadā (Taurenē un Vecpiebalgā).

Latvijas Komerčbanku asociācijas (LKA) stratēģiskās komunikācijas vadītāja Kristīne Mennika informē, ka šī gada 30. jūnijā Latvijā kopumā bija izvietoti 1014 bankomāti: "Latvijā bankomātu pārkļājums ir vienmērīgs, atbilstošs iedzīvotāju blīvumam un ekonomiskajai aktivitātei konkrētajos valsts reģionos. Līdz minētajam datumam Latvijā bija 519 bankomāti uz vienu miljonu iedzīvotāju, tas ir līdzīgi kā vēl 13 Eiropas Savienības (ES) dalībvalstīs, piemēram, Čehijā, Dānijā, Igaunijā, Lietuvā, Nīderlandē, Polijā. Vidēji ES dalībvalstīs ir 868 bankomāti uz miljonu iedzīvotāju."

LKA statistika vēsta, ka Latvijas iedzīvotāji arvien vairāk izmanto bezskaidras naudas maksājumus. Salīdzinājumā ar iepriekšējo pusgadu šādu maksājumu skaits šogad palielinājies par 3,5%.

"Maksājumi tiek veikti internetbankās, iedzīvotāji plaši lieto maksājumu kartes, gan iepērkoties klātienē tirdzniecības vietās, gan veicot pirkumus internetā.

Gadu no gada palielinās to pirkumu skaits, kuros pircēji izvēlas norēķināties ar karti, nevis skaidru naudu. Šī gada pirmajos sešos mēnešos šis rādītājs audzis par 10 procentiem, salīdzinot ar attiecīgo laika posmu pērn. Tas liecina, ka iedzīvotāji arvien vairāk novērtē šādu norēķinu ērtumu, kā arī tirdzniecības uzņēmumi atzīst šādu norēķinu iespēju - Latvijā ir vairāk nekā 30 tūkstoši vietu, kur pieņem maksājumu kartes. Vienlaikus jāatzīmē, ka skaidras naudas izmaksas darījumi samazinās - darījumu skaits sarucis par pieciem procentiem, bet izņemtās naudas apjoms

Laukos skaidra nauda ir pieejama katrā novadā

■NODERĪGI. Liepas ciemā dzīvojošajiem pieejams bankomāts, lai pēc skaidrās naudas nav jāmēro ceļš uz Cēsīm.

Foto: MARTA MARTINSONE-KAŠA

par 0,2 procentiem, salīdzinot ar 2016. gada attiecīgo periodu," skaidro K. Mennika.

Galvenais faktors ir pieprasījums

Lēmumu par filiāles, norēķinu grupas atvēršanu vai bankomāta izvietojumu konkrētajā pilsētā, novadā katra banka pieņem individuāli, un, kā norāda pašvaldību pārstāvji, viņi šo procesu nevar ietekmēt. Bankas skaidro, ka, lemjot par darbības aktivizēšanu reģionā, tiek vērtēts esošo un potenciālo klientu skaits (gan fiziskās personas, gan juridiskās), uzņēmējdarbības aktivitāte, pašvaldības ieinteresētība. Komerčbankas rosina izmantot bezskaidras naudas norēķinus, un cilvēki tos arī arvien vairāk izmanto.

"Swedbank" mediju attiecību vadītāja Kristīne Jakubovska stāsta, ka arvien lielāka viņu klientu daļa gan Rīgā, gan novados ērtībai un laika taupīšanai izmanto atālinātos norēķinus, lietojot internetbanku un norēķinoties ar kartēm. Karšu izmantošanas statistiskā 82% darījumu gadījumā tie ir pirkumi un tikai 18% ir naudas izņemšana bankomātos.

"Taču saprotams, ka arī naudas izņemšanas iespēja iedzīvotājiem ir svarīga, tāpēc, īstenojot Reģionālās pieejamības programmu, "Swedbank" paplašināja savu bankomātu tīklu, un patlaban mūsu bankomāti pieejami katrā Latvijas novadā. Izvēloties bankomāta vietu, galvenais faktors ir pieprasījums pēc šāda pakalpojuma un tā lietošanas aktivitātes. Jāņem vērā, ka bankomātu izvietojuma plānošana un izmaiņas ir process, kas saistīts ar klientu plūsmu un to paradumiem, izmantojot kādus konkrētus pakalpojumus. Līdz ar to bankomāti var tikt pārvietoti no

vietas, kur klientu plūsma ir maza, uz vietu, kur tā ir lielāka, vai arī tikt aizvietoti ar tādu bankomāta veidu, kura pakalpojumi visvairāk tiek izmantoti," norāda K. Jakubovska.

Izņem naudu pastā, veikalā, citur

Domājot, kura sabiedrības daļa dod priekšroku skaidrai naudai (te nerunāšu par aplokšņu algu saņēmējiem), vispirms prātā nāk pensionāri, taču Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (VSAA) preses sekretāre Iveta Daine informē, ka šī gada septembrī 81% vecuma pensiju tika izmaksāts bezskaidrā naudā un 19% skaidrā naudā ar piegādi mājās: "Kopumā VSAA pakalpojumus (pensijas, pabalstus, atlīdzības) ar piegādi dzīvesvietā saņem 95 tūkstoši cilvēku, lielākā daļa no tiem - 86,4 tūkstoši - ir vecuma pensijas saņēmēji. 89 % no visiem VSAA izmaksātajiem pakalpojumiem tiek pārskaitīti uz klientu bankas kontu vai pasta norēķinu sistēmas (PNS) kontu."

VAS "Latvijas Pasts" Ārējo komunikāciju nodaļas vadītāja Gundega Vārpa skaidro, ka viņi klientiem piedāvā divus skaidras naudas izņemšanas veidus: naudas izmaksu no klienta konta, kas atvērts pasta norēķinu sistēmā (PNS), un naudas pārveduma izņemšanu skaidrā naudā, kas nav piesaistīta PNS kontam un kura noformēšana iespējama jebkurā pasta nodaļā: "PNS maksājumu konts ir līdzvērtīgs bankas kontam IBAN standartā - tajā iespējams veikt dažādus darījumus - skaidras naudas un bezskaidras naudas iemaksas, izmaksas, pārskaitījumus uz citu banku kontiem. PNS kontu īpašnieki skaidras naudas izmaksas pakalpojumu var saņemt jebkurā no 480 pasta

nodaļām visā Latvijā. Pērn no PNS kontiem fiziskām personām veikti 1 236 719 skaidras naudas izmaksas darījumi.

Iekšzemes naudas pārvedumu saņemšana skaidrā naudā ir bezkonta pārvedums, kam nav nepieciešams maksājumu konts. Pakalpojumu iespējams noformēt un saņemt jebkurā pasta nodaļā visā Latvijā. Pērn veikti 88 549 iekšzemes naudas pārvedumu skaidras naudas izmaksas darījumi."

Jāatzīmē, ka pieprasīts pakalpojums valstī ir "Skaidrās naudas izmaksa tirdzniecības vietā", un Latvijā ir 726 vietas, kur, veicot pirkumu ar maksājumu karti, var izņemt banknotes (plašāk par šo iespēju blakus lappusē).

Tā nav problēma

Aptaujāto pašvaldību pārstāvji atzīst, ka no iedzīvotājiem ļoti reti tiek saņemtas sūdzības, ka viņi nevar izņemt skaidru naudu.

Pārgaujas novada domes priekšsēdētājs Hardijs Vents, kurš ir arī Vidzemes plānošanas reģiona Attīstības padomes priekšsēdētājs, norāda, ka sarunās ar citu novadu

vadītājiem nav dzirdēts, ka šī problēma būtu aktuāla: "Pirms gadiem bija zināms satraukums, jo pieauga to iedzīvotāju skaits, kas algu, pensiju saņem kontā, un bija neskaidrība, kā izņemt naudu, veikt norēķinus. Tagad situācija mainījusies, arvien vairāk pakalpojumu var apmaksāt ar karti, tiek runāts, ka arī "CATA" autobusos tiks ieviesta šāda iespēja. Bankas piedāvā iespēju izņemt naudu veikalos, un tas palīdz atrisināt šo problēmu. Ja cilvēki, īpaši gados, netiek līdz bankomātam, viņi vienojas ar radiem vai uzticamiem kaimiņiem, draugiem, kuri izņem naudu."

Raunas novada Drustos nav vietas, kur izņemt naudu, ja vien iedzīvotājam nav PNS konta. Novada pašvaldības izpilddirektore Linda Zūdiņa - Sivko stāsta, ka par šo jautājumu runāts sen, bet bankas, redzot iespējamo izmantotāju skaitu, nelielos pagastos nepiedāvā uzstādīt bankomātus: "Bija laiks, kad pieauga karšu izmantošana, tad bija jūtama iedzīvotāju interese par naudas izņemšanu, tad arī aktualizējās jautājums par situāciju Drustos, taču pēdējā laikā pašvaldībā neesam saņēmuši nevienu sūdzību, ka nav iespējams izņemt skaidru naudu. Drustos veikalā ar karti var norēķināties, daudzi pensionāri izmanto pasta norēķinu sistēmas, saņemot pensijas, citus pabalstus. Var teikt, cilvēki ir pielāgojušies."

Laukos arī vajag izņemt naudu

Amatas novada pašvaldības izpilddirektors Māris Timermanis stāsta, ka arī viņi nesaņem sūdzības par šo problēmu: "Tika panākts, ka uzstāda bankomātu Nītaurē, un ir utopija sapņot, ka tas būs Zaubē vai Skujenē. Pašvaldība gribētu, lai bankomāts būtu Ieriķos, kas ir ekonomiski aktīva vieta, taču bankas norāda, ka tas nav izdevīgi, jo tuvu bankomāts Augšlīgatnē un esot jāveicina bezskaidras naudas norēķini. Taču pilsētā, manuprāt, bankomātu skaits nav mazinājies. Sanāk interesanti. Mums stāsta, ka jāveicina bezskaidras naudas norēķini, bet pilsētā bankomāti ir un paliek, tur var operēt ar skaidru naudu. Bet laukos arī vajag skaidru naudu, kaut vai samaksāt kaimiņam par malkas saskaldīšanu." □

Bankomātu atrašanās vietas ārpus Cēsīm

Amatas novadā - Nītaurē, veikalā "Pīlēns" ("Swedbank" - veikala darba laikā)

Jaunpiebalgas novadā - veikalā "BAF", Dārza ielā 2 ("Swedbank" - veikala darba laikā)

Līgatnes novadā - Augšlīgatnē, veikalā "Elvi" ("Swedbank" - veikala darba laikā)

Pārgaujas novadā - veikalā "Elvi" ("Swedbank" - veikala darba laikā)

Priekuļu novadā - Liepā, Rūpniecības ielā 1 ("Swedbank" - 24/7) un Priekuļos, veikalā "Elvi" (SEB banka - 24/7)

Raunas novadā - Tūrisma informācijas centrā, Valmieras ielā 1a ("Swedbank" - 24/7)

Vecpiebalgas novadā - Taurenē, veikalā "Elvi" ("Swedbank" - 24/7) un Vecpiebalgā, degvielas uzpildes stacijā "Larko-V" (SEB banka - 24/7)

Alternatīva bankomātam – izņemt naudu veikalā, aptiekā, pašvaldībā

Kā jau minēts, Latvijā ir 726 vietas, kur, veicot pirkumu ar maksājumu karti, var izņemt naudu.

JĀNIS GABRĀNS

Kā skaidro Latvijas Komerčbanku asociācijas stratēģiskās komunikācijas vadītāja Kristīne Mennika, "Skaidrās naudas izmaksa tirdzniecības vietā" ir pakalpojums atsevišķu banku klientiem, kas nodrošina iespēju, veicot pirkumu ar maksājumu karti veikala kasē, izņemt skaidro naudu. Naudas izmaksa pieejama reģionālajās degvielas uzpildes stacijās, pārtikas un saimniecības preču veikalos, daļā aptieku, pašvaldībās.

Pakalpojums tiek nodrošināts, uzņēmējiem sadarbojoties ar bankām. Ir divi atsevišķi tīkli. Vienu nodrošina piecu banku apvienība ("Citadeles" bankas, "Luminor Bank" (DNB un Nordea), SEB banka un MTB banka), plašāka informācija un veikalu pārklājuma karte pieejama mājaslapā www.naudasizmaksa.lv. Atsevišķās tirdzniecības vietās naudu iespējams izņemt "Swedbank" klientiem, šis pārklājums aplūkojams bankas mājaslapā.

K. Mennika stāsta, ka pakalpojuma "Skaidras naudas izmaksa tirdzniecības vietā" izmantošana ar katru gadu nedaudz palielinās: "Šī gada pirmajos sešos mēnešos veikti vairāk nekā 159 tūkstoši šādu darījumu 4,9 milj. eiro vērtībā, tomēr, salīdzinot ar citiem maksājumu karšu darījumiem, šāda veida darījumu īpatsvars nav liels."

Tas arī saprotams, jo šo pakalpojumu galvenokārt izmanto apdzīvotajās vietās, kur nav pieejami bankomāti, kur ir mazāk iedzīvotāju.

Šo pakalpojumu savos veikalos Pārgaujas novadā un citur piedāvā

■SVARĪGS PAKALPOJUMS. Izņemt skaidru naudu, veicot pirkumu, iespējams daudzos lauku veikalos, arī uzņēmuma "Roze MJ" veikalā Stalbē. Klientiem gatavas palīdzēt pārdevējas Diāna Ozoliņa (no kreisās) un Māriete Bankova, to novērtē pircēja Gaļina Tiltiņa.

Foto: MARTA MARTINSONE-KAŠA

uzņēmums "Roze MJ". Tā valdes priekšsēdētājs Māris Šķesteris stāsta, ka iedzīvotāji šo iespēju izmanto ļoti aktīvi: "Kad Stalbē bija bankomāts, pieprasījums pēc naudas izņemšanas veikalā bija mazāks, kopš bankomāta vairs nav, aktivitāte jūtami palielinājusies. Vidēji 20 cilvēki dienā katrā mūsu veikalā izņem naudu. Ir klusākas dienas, taču, kad cilvēkiem algas dienas, pieprasījums lielāks."

M. Šķesteris skaidro, ka viņš sadarbojas ar minēto piecu banku apvienību, tāpēc ar "Swedbank" kartēm veikalos naudu izņemt nevar, taču ar šīm kartēm naudu var izņemt, piemēram, degvielas uzpildes stacijā "Viada" Straupē.

"Cilvēki ir zinoši, daudziem konti divās bankās, un viņi izmanto

to karti, ar ko iespējams saņemt pakalpojumu."

Lai varētu izņemt veikalā naudu, klientam vispirms jāveic pirkums. Brīdī, kad viņš norēķinās ar maksājuma karti, jānosauca summa, ko vēlas izņemt, un šī summa tiek pieskaitīta pirkumam. Darījuma komisijas maksa ir tāda pati, kā izņemot naudu kartes izdevējbankas bankomātos. Vienā reizē var izņemt līdz 50 vai pat 100 eiro. Naudas izmaksu saņem tādos nominālos, kādi ir pieejami tirdzniecības vietās kasē. Var izņemt vairāk par atļauto summu, tad tas jādara vairākās reizēs, katrā veicot kādu pirkumu, protams, ja veikala kasē pietiek resursu.

M. Šķesteris norāda, ka no šī darījuma uzņēmējs finansiāli neko

neiegūst, bet arī zaudējumi no tā nekādi nav. Ieguvums tik vien, ka klientam jāveic pirkums, un, ja viņam nepieciešamība izņemt naudu, viņš izvēlēties veikalu, kur šāds pakalpojums pieejams.

Skaidras naudas izņemšanas iespējas ir arī visos SIA "Saime BJ" veikalos Amatas novadā. Uzņēmuma valdes locekle Baiba Jukneviča stāsta, ka arī viņu pusē iedzīvotāji to izmanto ļoti aktīvi: "Piedāvājums šāda pakalpojuma sniegšanai nāca no komercbankas, un nolēmām to piedāvāt. Saprotam, ka cilvēkiem skaidru naudu tomēr vajag, visur nevar norēķināties ar karti, kaut vai bērnam uz skolu iedot kādu eiro. Skaidru naudu pilnībā iznīcināt nevar. Pieprasījums liels, ir die-

nas, kad veikalā pietrūkst naudas, lai izmaksātu iedzīvotājiem. Tad viņi piesaka savu vajadzību, tiklīdz mums ir nepieciešamais daudzums, zvanām, lai nāk pakal."

Tā kā par šo pakalpojumu uzņēmējs nesāņem nekādus bonusus, var teikt, šī ir sava veida sociāla funkcija. B. Jukneviča smeļot piebilst, ka laukos veikali pilda ļoti plašas funkcijas.

Tā kā šāda pakalpojuma nodrošināšanā ir iesaistīta banka un tirgotājs, būtiska nozīme ir tieši tirdzniecības uzņēmuma ierīcēšanai. "Swedbank" pārstāve Kristīne Jakubovska norāda, ka šī ir lieliska alternatīva iedzīvotājiem izņemt skaidru naudu nelielās apdzīvotās vietās, kur nav bankomātu: "Izvērtējot klientu vajadzības, uzņēmumi piesakās šim risinājumam, vienlaikus samazinot savas izmaksas par inkasāciju. Ierīkot šādu iespēju ir gan tirgotāja iniciatīva, gan arī no bankas puses piedāvājam tirdzniecības vietām ierīkot šādu pakalpojumu. Svarīga, protams, ir arī iedzīvotāju iniciatīva, aicinot tirgotājus ieviest šādu iespēju. Ja attiecīgajā apdzīvotajā vietā nav uzņēmuma, kas nolemtu piedāvāt iedzīvotājiem iespēju izņemt naudu, tad, izvērtējot iedzīvotāju vajadzības, tai pieteikties var arī pašvaldība."

Banku termināli ir ne tikai novadu domēs, bet arī pagastu pārvaldēs, taču pašvaldībās norāda, ka šo pakalpojumu pagaidām nepiedāvā.

"Neesam kredītiestāde," norāda Amatas novada domes izpildītājs Māris Timermanis. "Mums skaidra nauda neglabājas lielos daudzumos, ir limits, kuru sasniedzot, nauda jānodod bankā. Tāpēc piedāvājam iespējas norēķināties ar karti par pašvaldības pakalpojumiem, bet skaidras naudas izsniegšanu nepraktizējam. Mēs cilvēkus informējam, kuros veikalos iespējams izņemt naudu." □

Informācija vēsta, ka cilvēki arvien vairāk naudu (algu, pensiju, pabalstus) saņem bankas kontā, lai pēc tam norēķinus veiktu internetbankās, norēķinātos ar kartēm, vai vajadzības gadījumā izņemtu skaidru naudu.

JĀNIS GABRĀNS

Taču netrūkst arī to, kuriem patīk saņemt naudu tieši, jo, kā vēsta kāds teiciens – naudai patīk, ja to pārskaita. Grūti pateikt, kuriem vieglāk, īpaši laukos dzīvojošajiem. Ja nauda kontā, maksājums var veikt internetā, bet, ja vajag skaidru naudu, jādodas uz pilsētu vai novada, pagasta centru. Savukārt, ja pensiju atnes banknotēs un monētās, jādomā, kur samaksāt visus rēķinus.

Aptaujājot cilvēkus novados, lai uzzinātu, vai nauda maksājumu kartē sagādā problēmas, saņēmumu atbildi – nē.

Grieta Grosberga no Pārgaujas novada atzīst, ka bijis brīdis, kad pastāvējušas zināmas problēmas, tagad viss labi sakārtojies, visu var samaksāt, naudu izņemt.

"Viens bankomāts novadā ir, manuprāt, ar to pietiek. Tāpat jau dodamies uz Cēsīm, var izņemt naudu tur. Bankomātos var samaksāt arī komunālos maksājumus, kas ir ļoti noderīgi. Pie banknotēm var tikt veikalos vai Straupes degvielas uzpildes stacijā, tas atkarīgs, kādas bankas karte katram makā. Šobrīd droši var teikt, ka problēmu nav. Kuriem bankas kartes, tie atraduši iespēju izņemt naudu, būtu tikai tā nauda bijusi," smeļ G. Grosberga.

Dace Āze no Amatas novada arī norāda, ka problēmu nav: "Pati daudzus maksājumus veicu internetbankā, veikalā var samaksāt ar karti, un, ja zinu, ka vajadzēs skaidru naudu, braucot uz Cēsīm,

izņemu. Nedzīvoju viena, ja ko vajag, bērni vienmēr izpalīdz."

Protams, grūtāk tiem gados vecākiem cilvēkiem, kuri vientuļi, kuri raduši rīkoties tikai ar skaidru naudu, viņiem ir problēmas ar dažādu maksājumu veikšanu. Bet viss atkarīgs no cilvēka. Laukos taču ir sociālie darbinieki, kuri ziņā savējos, zina, kuriem vajadzīga palīdzība šajos jautājumos, un viņi gatavi izpalīdzēt. Ja paklausāties, kas notiek apkārtnē, ļoti

Ir vecāka gada gājuma cilvēki, kuri beidzot sadūšojušies piesēsties pie datora, atvēruši kontus bankās un lieto internetbanku.

daudziem patīk sūdzēties, teikt, ka viss ir slikti, bet patiesībā tā nebūt nav, viss ir ļoti labi. Pašam tikai jābūt pozitīvi noskaņotam!"

Drustu bibliotekāre Aija Ciguze, norādot uz problēmu pagasta centrā tikt pie skaidras naudas, saka, ka tas rada zināmas neērtības, taču lauku cilvēki spēj pielāgoties jebkurai situācijai: "Cilvēki atraduši ceļus, kā tikt pie naudas, pie nepieciešamajiem produktiem, kā veikt maksājumus. Ir uzticamas personas, kam viņi iedod bankas maksājumu karti, lai izņem naudu, nopērk nepieciešamo vai veic maksājumus. Latvietis, kā mēs zinām, ir spējīgs izdzīvot jebkādos apstākļos un situācijās."

Kā jau katrā bibliotēkā, arī Drustos ir brīvās pieejas datori, kur ikviens var nākt un darboties, tai skaitā samaksāt rēķinus, veikt darījumus internetbankā. A. Ciguze stāsta, ka šī iespēja regu-

lāri tiek izmantota: "Interesanti, ka sākumā nāca ļoti daudzi, tad, redzot priekšrocības, ko sniedz dators, cilvēki, kuri ar šīm tehnoloģijām spēja būt uz tu, iegādājās tos mājās. Taču ir vecāka gada gājuma cilvēki, kuri beidzot sadūšojušies piesēsties pie datora, atvēruši kontus bankās un lieto internetbanku, un viņiem vajadzīga mana palīdzība. Kā viņi saka, tas – drošībai, lai kaut ko nesaļauc. Jāpalīdz darboties ar internetbanku, nomaksāt dažādus rēķinus: par elektrību, telefoniem, televīzijām. Šobrīd bibliotēkas mainās līdzī sabiedrībai, esam ne tikai zinošas par grāmatām, bet arī par modernajām tehnoloģijām. Var teikt, ka bibliotēka ir tilts starp to sabiedrības daļu, kas pati nevar tikt galā dažādās situācijās saziņā ar iestādēm. Ar prieku palīdzu cilvēkiem, jo saprotu, ka ne visiem ir viegli orientēties virtuālajā pasaulē." □